

УДК 316.776:378.147.091.33

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.14>

Наталія ЛАДИНЯК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна, 32300

ORCID: 0000-0002-3091-0772

Тетяна СУКАЛЕНКО

доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики, української словесності та культури, Університет державної фіскальної служби України, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна, 08200

ORCID: 0000-0002-5107-9914

Бібліографічний опис статті: Ладиняк, Н., Сукаленко, Т. (2021). Застосування інформаційних і цифрових технологій на заняттях із мовознавчих дисциплін. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 92–97, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.14>

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ І ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті уточнено поняття «інформаційні технології» та «цифрові технології» в сучасній інформаційній науці. Доцільним автори водночас вважають уживання терміна «інформаційно-комунікаційні технології навчання», який з погляду дидактики тлумачать як поєднання інноваційних методів і прийомів навчання та програмних, цифрових, комунікаційних засобів, застосовуваних для оперативного отримання, швидкого та якісного засвоєння навчальної інформації, встановлення інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчального процесу. Здійснено огляд праць українських та зарубіжних науковців з проблем застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, визначено актуальні аспекти досліджень. Встановлено особливості застосування інформаційних та цифрових технологій на заняттях із мовознавчих дисциплін. Увагу сфокусовано на скрайбпрезентаціях, додатку Google Classroom, наведено приклади їхнього використання в навчальному середовищі закладів ЗСО та ЗВО. Розкрито можливості модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища MOODLE для викладання дисциплін мовознавчого спрямування майбутнім учителям-словесникам, а також здобувачам вищої освіти непедагогічних спеціальностей. Схарактеризовано віртуальне середовище AltspaceVR як ресурс для дослідницької та навчальної діяльності учнів і студентів. Визначено, що його перевагами над іншими технологіями є поєднання різноманітних способів аудіо-, відеовізуалізації, прийомів гри, відкритість, а також інтерактивна взаємодія, безперервний зворотний зв'язок між учасниками – суб'єктами освітнього процесу.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, мовознавчі дисципліни, скрайбінг, динамічне навчальне середовище MOODLE, додатки Google, віртуальне середовище AltspaceVR.

Nataliia LADYNYIAK

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Ukrainian Language, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, Ohiienska str., 61, Kamianets-Podilskyi, Khmelnytsky region, Ukraine, 32300

ORCID: 0000-0002-3091-0772

Tetiana SUKALENKO

Doctor of Philological Sciences, Professor at the Department of Journalism, Ukrainian Philology and Culture Department, University of the State Fiscal Service of Ukraine, Universytetska str., 31, Irpin, Kyiv region, Ukraine, 08200

ORCID: 0000-0002-5107-9914

To cite this article: Ladyniak, N., Sukalenko, T. (2021). Zastosuvannia informatsiinykh ta tsyfrovyykh tekhnolohii pid chas zaniat z movoznavchykh dystsyplin [The usage of informational and digital technologies in the linguistic disciplines lessons]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 92–97, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.14>

THE USAGE OF INFORMATIONAL AND DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE LINGUISTIC DISCIPLINES LESSONS

The paper deals with the clarifying of the concept «informational technologies» and «digital technologies» in the modern information science. At the same time, the authors consider it appropriate to use the term «informational and communication technologies of learning», which in terms of didactics is interpreted as a combination of innovative teaching methods and techniques and software, digital, communication tools used for rapid acquisition, rapid and high-quality learning, establishing interaction between the subjects of the educational process. A review of the Ukrainian and foreign scientists' works concerning the problems of the usage of informational and communication technologies in education has been carried out, the relevant aspects of research are identified. The peculiarities of the usage of informational and digital technologies in the linguistic disciplines' lessons are determined. The attention is focused on the scribing-presentations, Google Classroom, the examples of their use in the learning environment of secondary and higher education establishments are given. The possibilities of the modular object-oriented dynamic learning environment MOODLE for teaching linguistic disciplines to future language teachers, as well as to students of non-pedagogical specialties are revealed. AltspaceVR virtual environment is characterized as a resource for research and educational activities of schoolchildren and students. It is determined that the combination of different methods of audio and video visualization, game techniques, openness, as well as interaction, continuous feedback between the participants – the subjects of the educational process are its advantages over the other technologies.

Key words: *informational and communication technologies, linguistic disciplines, scribing, MOODLE dynamic learning environment, Google applications, AltspaceVR virtual environment.*

Актуальність проблеми. У сучасному освітньому просторі проблема використання інформаційних та цифрових технологій як допоміжного засобу навчання є однією з актуальних і потребує постійних досліджень з огляду на активність їхнього розвитку. Відповідно до вимог інформаційного суспільства навчальний процес сьогодні «має на меті не лише дати знання, а й створити стійку мотивацію до навчання, спонукати учнів [студентів] до самоосвіти <...> навчити їх орієнтуватися у великому потоці інформації, яку впродовж останніх років все частіше здобуваємо через мережу Інтернет, комп'ютерні засоби навчання, мультимедійні технології і т. ін.» (Вітюк, Зуйко, 2016, с. 13).

Усі рівні освіти в Україні – від початкової до вищої – передбачають формування у здобувачів інформаційно-комунікаційної компетентності як однієї з ключових, що відбито в Державному стандарті початкової освіти, Державному стандарті базової середньої освіти, стандартах вищої освіти за окремими спеціальностями. Тому сучасна комп'ютерна лінгводидактика спрямована на вдосконалення інформаційної культури не лише майбутніх педагогів-словесників, а й фахівців будь-якої галузі, формування навичок роботи з цифровими технологіями в навчальній діяльності для розвитку мовно-комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему застосування інформаційних технологій у навчанні досліджують українські та зарубіжні науковці, зокрема С. Гуров, В. Биков, М. Жалдак, О. Полат, Р. Росс та ін. Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях мовно-літературної галузі в початковій школі аналізують лінгводидакти В. Вітюк та К. Зуйко та ін. Н. Віннікова, Ю. Жук, О. Караман, С. Караман, О. Кучерук, Л. Скура-тівський, Г. Шелехова вивчають шляхи удосконалення навчання української мови здобувачів середньої та вищої освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Проблеми підготовки майбутніх педагогів-словесників до застосування інформаційних та цифрових технологій у професійній діяльності є об'єктом аналізу в дослідженнях Н. Воропай, О. Дорошенко, А. Коломієць, М. Левшин. Незважаючи на значну кількість праць, зазначимо, що питання щодо особливостей проведення занять із мовознавчих дисциплін за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій не з'ясоване повною мірою.

Мета нашого дослідження – уточнити зміст понять «інформаційні технології» та «цифрові технології» в сучасній інформаційній науці, розкрити особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час занять із мовознавчих дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття «інформаційні технології» і «цифрові технології» науковці тлумачать по-різному. Засновник вітчизняної інформатики В. Глушков, аналізуючи інформаційні технології наприкінці 80-х рр. ХХ ст., розглядав їх як «людино-машинні технології збирання, оброблення та передавання інформації» (Глушков, 1987, с. 10). Із подальшим розвитком інформаційних технологій та активним застосуванням їх в освітньому процесі ХХІ ст., зміст цього поняття доповнюється новими дефініціями. Зокрема, в «Тлумачному словнику з інформатики» термін «інформаційні технології» пояснено як: 1) «сукупність процесів, елементів, пристроїв і методів, використовуваних для обробки інформації»; 2) «комплекс методів, способів і засобів, що забезпечують збір, накопичування, зберігання, обробку, передачу й відбиття інформації й орієнтованих на підвищення ефективності та продуктивності праці» (Тлумачний словник з інформатики, 2010, с. 355).

Поняття «цифрові технології» вживають у сучасній дидактиці у зв'язку з «цифровізацією», «діджиталізацією» (*digital* – з англ. *цифровий*) української освіти, розглядаючи ці технології як «широкий спектр інструментів і ресурсів, що містять інформацію, представлену у різних форматах, на базі різноманітних девайсів та гаджетів» (Черненко, 2019, С. 194). Очевидно, що увагу дослідників зосереджено насамперед на засобах відтворення та передавання цифрової інформації. Більш доречним, на нашу думку, є вживання в освітньому середовищі термінів «інформаційні технології навчання», «інформаційно-комп'ютерні технології», «інформаційно-комунікаційні технології навчання». Надалі поряд із поняттями «інформаційні технології» й «цифрові технології» ми послуговуватимемось терміном «інформаційно-комунікаційні технології навчання», доповнивши вже усталене його тлумачення з погляду дидактики.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання – це поєднання інноваційних методів і прийомів навчання та програмних, цифрових, комунікаційних засобів, застосовуваних для оперативного отримання, швидкого та якісного засвоєння навчальної інформації, встановлення інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчального процесу.

Досліджуючи інформаційно-комунікаційні технології навчання, які застосовуються під час занять із мовознавчих дисциплін, сфокусуємо свою увагу на найбільш актуальних, на нашу думку, й методично доцільних. Зокрема, розглянемо особливості використання в навчанні української мови скрайбпрезентацій, додатку Google Classroom, окреслимо можливості модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища MOODLE для викладання дисциплін мовознавчого спрямування, схарактеризуємо віртуальне середовище AltspaceVR як ресурс для дослідницької та навчальної діяльності здобувачів освіти. Запровадження в освітній процес зазначених технологій «надає широкі можливості для всебічної реалізації творчих, пошукових, особистісно орієнтованих форм і методів навчання, підвищення його ефективності, мобільності й відповідності запитам комунікативної компетентності майбутнього спеціаліста» (Сукаленко, Вітюк, 2014, с. 126).

Популярним засобом унаочнення слова вчителя на уроці або лекції викладача стає сьогодні скрайбпрезентація, або скрайбінг, – новітня техніка презентації. Вона полягає у супроводі ілюстраціями «наживо» доповіді промовця. Слухачі мають змогу водночас чути розповідь та бачити рухоме зображення, що сприяє легшому сприйняттю повідомлюваного, швидкому зворотному зв'язку з учнями, студентами. Різновидами скрайбінгу є скрайбінгфасилітація, тобто супровід розповіді графічними зображеннями й ін., та відеоскрайбінг – стислі за обсягом і невеликі за часом транслявання відеопояснення з певних питань, доповнені таблицями, малюнками, відеофрагментами, які можна переглядати самостійно, аналізувати, залишати коментарі. Наприклад, на заняттях із дисципліни «Гурткова робота з української мови та літератури» пропонуємо майбутнім учителям-словсеникам ознайомитися з відеоскрайбінгом В. Сопіна «Покоління мобільного інтернету» (Сопін, 2015), у дописах прокоментувати, чи погоджуються вони з думкою автора, як використати захоплення учнів сучасними гаджетами для навчання української мови.

Найпопулярнішими інструментами для створення відеоскрайбінгу сьогодні є Animaker (<https://www.animaker.com>), GoAnimate (www.goanimate.com); Moovly

(www.moovly.com); PowToon (<https://www.powtoon.com>); SparkolVideoScribe (www.sparkol.com). Ці сервіси дають змогу створювати скрайбпрезентацій відповідно до рівня сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності користувачів: працювати з ними можуть як педагоги-початківці, так і досвідчених викладачів.

З-поміж додатків Google, які сьогодні застосовують у навчальному процесі учителі ЗСО, провідним є хмарний сервіс Google Classroom, який зручно поєднаний зі службами: Google Calendar, Google Drive, Google Docs, Google Blogger, Google Meet, електронною поштою Gmail та ін. Google Classroom дає змогу об'єднати учнів у групи незалежно від місця їхнього перебування (за наявності акаунту й електронної скриньки Gmail), працювати індивідуально, обираючи потрібний рівень складності завдань і час їхнього виконання. Усі можливості цього сервісу під час вивчення української мови будуть реалізовані лише за умови, якщо вчитель добре обміркував програму курсу, розробив матеріали, дібрав наочність, відео- та аудозаписи. На нашу думку, роботу в Google Classroom більш доречно пропонувати учням, особливо в системі дистанційної та змішаної форм навчання. Окрім того, компанія Google створила пакет хмарного програмного забезпечення й цифрових інструментів G Suite for Education, й у разі офіційної реєстрації кожна українська школа має змогу працювати з ним безкоштовно.

Важливим компонентом інформаційного освітнього середовища сучасного ЗВО є модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище MOODLE, яке забезпечує активну взаємодію та співпрацю викладачів і студентів. Його застосовуємо для викладання дисциплін мовознавчого спрямування не лише майбутнім учителям-словесникам, а й здобувачам вищої освіти інших, непедагогічних, спеціальностей. Кожен із модулів, за якими здійснюється робота в MOODLE, має дидактичне призначення. Зокрема, під час викладання студентам спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) дисциплін «Сучасна українська літературна мова», «Методика гурткової роботи з української мови та літератури», «Інформаційні технології в освітньому процесі» пропонуємо опрацювання відповід-

них курсів у MOODLE, які містять текстові й презентаційні матеріали, електронні ресурси (посібники, підручники, словники) до лекційних, практичних та лабораторних занять, вебквести й відеофрагменти гурткових занять з української мови із наступним обговоренням їх у чатах. Студенти, які здобувають вищу освіту за спеціальністю 035 Філологія (Українська мова і література), у середовищі MOODLE мають змогу виконувати завдання лабораторних занять з дисципліни «Формування інформаційно-комунікаційної компетентності філологів», працюючи з конкордансами текстів українських письменників, електронними словниками та репозитаріями бібліотек, системами машинного перекладу, створюють сторінки електронних видань тощо.

Здобувачі вищої освіти непедагогічних спеціальностей, зокрема в галузі журналістики, юриспруденції, економіки та міжнародного права, мають змогу вивчати мовознавчі дисципліни «Стилістика медійного тексту», «Теорія твору і тексту», «Наукова риторика», «Ділова українська мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Службове та дипломатичне листування», послуговуючись платформою MOODLE. Зокрема, студенти опрацьовують методичні матеріали: конспекти лекцій, презентації, методичні розробки до проведення практичних і семінарських занять, самостійної та індивідуально-консультаційної роботи. Сертифіковані курси забезпечені електронними посібниками й підручниками з дисциплін, фрагментами відеолекцій та виступів провідних українських науковців, наприклад Б. Ажнюка, П. Гриценка, М. Голуб та ін. Враженнями про переглянуті відеоматеріали студенти діляться у форумах, відповіді на їхні коментарі також дає викладач.

Модуль «Тест», розміщений на цій платформі, дає змогу швидко та якісно перевірити поточний рівень знань студентів, здійснити підсумковий контроль, обравши питання різних типів: перевагу на заняттях із мовознавчих дисциплін надаємо питанням з множинним вибором та питанням-есе, які передбачають відповідь кількома реченнями й оцінюються вручну. Позитивним, на нашу думку, є те, що викладач-автор курсу може «приховати» тести, завдання доти, доки тема не вивчена й студенти не готові до їхнього виконання. Отож, модульне

об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище MOODLE надає широкі можливості для комунікації між усіма учасниками освітнього процесу дистанційно та в режимі онлайн, дає змогу використовувати на заняттях із мовознавчих дисциплін засоби мультимедіа (презентації, аудіо- та відеоматеріали), здійснювати контроль за активністю студентів, оцінювати й зберігати результати їхньої навчальної діяльності, що урізноманітнює навчання та підвищує ефективність викладання.

Новітнім явищем в українській освіті є застосування технологій віртуальної (VR) й доповненої реальності (AR). Припускаємо, що вони в майбутньому слугуватимуть повноцінним освітнім інструментом поряд із традиційними підручниками та уже звичними інформаційно-комунікаційними технологіями: такий формат найбільше здатен зацікавити сучасних учнів та студентів.

Однією з популярних платформ віртуальної реальності є AltspaceVR. Створивши персонажа за власним уподобанням (аватар), користувачі беруть участь у різних подіях («івентах»), переміщуються у віртуальних світах. Переваги віртуальної реальності різноманітні: проведення віртуальних занять і зустрічей, моделювання різноманітних ситуацій, застосування прийомів гри, можливість створювати закриті події або видаляти з них учасників, які порушують правила, та ін. Окрім того, віртуальна реальність AltspaceVR може слугувати середовищем для організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення дисципліни «Методика наукових досліджень» та ін. Наприклад, зі студентами спеціальності 035 Філологія (Українська мова і література) в межах дисципліни «Основи наукових досліджень» у вір-

туальному середовищі AltspaceVR доцільно провести засідання дискусійного клубу «Наука – це цікаво!». Учасники заходу матимуть змогу виголосити доповіді з тем «Новітні досягнення українських науковців», «Ознаки псевдонауки», виконуватимуть інтерактивні вправи й завдання, розпізнаватимуть наукові в науці, братимуть участь у дискусії. Публічність заходу, його відкритість уможливить долучення до нього інших користувачів. Застосування віртуального простору як допоміжного інструменту для навчання допомагає здобувачам освіти набути нових умінь та навичок, створювати й проводити різноманітні заходи, дискутувати, спілкуватися з однодумцями.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інформаційні та цифрові технології є важливим складником сучасної української освіти. Інформаційно-комунікаційні технології навчання становлять поєднання інноваційних методів, прийомів навчання й цифрових, комунікаційних засобів, які використовують для отримання інформації, швидкого, якісного її засвоєння, встановлення інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчального процесу. Застосування скрайбпрезентацій, додатку Class Room для навчання української мови учнів ЗСО та модульного об'єктно-орієнтованого динамічного середовища MOODLE, віртуальної реальності AltspaceVR під час викладання мовознавчих дисциплін студентам ЗВО покращує рівень опанування знань, удосконалює навички самостійної роботи, урізноманітнює навчальну й дослідницьку діяльність. Перспективи подальших досліджень убачаємо в комплексному аналізі впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток фахових компетентностей здобувачів вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глушков В.М. Основы безбумажной информатики. Москва : Наука, 1987. 552 с.
2. Вітюк В.В., Зуйко К.В. Використання мультимедійних презентацій у букварний період навчання грамоти. Педагогіка. Луцьк : Вежа-друк, 2016. С. 169–173.
3. Державний стандарт початкової освіти (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). URL : <http://surl.li/wqqd> (дата звернення : 01.08.2021).
4. Державний стандарт базової середньої освіти (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898). URL : <http://surl.li/kenu> (дата звернення : 01.08.2021).
5. Сопін В. Покоління мобільного інтернету (20 вересня 2015 р.) URL : <https://www.youtube.com/watch?v=Wf2JL2kQy4&t=4s> (дата звернення : 20.09.2020).
6. Сукаленко Т.М., Вітюк В.В. Використання інноваційних технологій навчання української мови у вищій школі. Мова і соціум : етнокультурний аспект. Бердянськ : БДПУ, 2014. С. 125–127.

7. Тлумачний словник з інформатики / за ред. Г. Г.Півняка. Дніпропетровськ : Нац. гірнич. ун-т, 2010. 600 с.
8. Черненко А.В. Цифрові технології у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов. Педагогіка та психологія. Харків : ХНПУ, 2019. Вип. 61. С. 193–199.

REFERENCES:

1. Hlushkov, V.M. (1987). *Osnovy bezbumaznoi informatiki* [Fundamentals of paperless computer science]. Moscow: Nauka [In Russian].
2. Vitiuk, V.V., & Zuiko, K.V. (2016). *Vykorystannia multymedynykh prezentatsii u bukvarnyi period navchannia hramoty* [The usage of multimedia presentations in the alphabetical period of studying literacy]. *Pedahohika* [Pedagogy]. (pp. 169–173). Lutsk: Vezha-druk [In Ukrainian].
3. *Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity (Zatverdgheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 roku. № 87)* [The State Standard of Primary Education dated February 21, 2018 No. 87]. Retrieved from <http://surl.li/wqqd> [In Ukrainian].
4. *Derzhavnyi standart bazovoї serednioї osvity (Zatverdgheno postanovoiu Cabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2020 roku № 898)* [The State Standard of Primary Education dated September 30, 2020 No. 898]. Retrieved from <http://surl.li/kenu> [In Ukrainian].
5. Sopin, V. (2015). *Pokolinnia mobilnoho internetu* [Internet generation]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=Wf2JL2kQy4&t=4s> [In Ukrainian].
6. Sukalenko, T.M., & Vitiuk, V.V. (2014). *Vykorystannia innovatsynykh tekhnolohii navchannia ukrainskoi movy u vyschii shkoli* [The usage of innovative technologies of teaching Ukrainian in the graduate School]. *Mova i sotsium: etnokulturnyi aspekt* [Language and Society: ethnocultural aspect]. (pp. 125–127). Berdiansk: BDPU [In Ukrainian].
7. Pivniak, H.H. (Ed.). (2010). *Tlumachnyi slovnyk z informatyky* [Computer Science Glossary]. Dnipropetrovsk: National Mining University [In Ukrainian].
8. Chernenko, A.V. (2019). *Tsyfrovi tekhnolohii y protsesi navchannia maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov* [Digital technologies in the process of teaching future foreign languages teachers]. *Pedahohika ta psykholohiia* [Pedagogy and Psychology]. (Vol. 61), (pp. 193–199). Kharkiv: KhNPU [In Ukrainian].